

*Den kommunistiske sabotagegruppe Walthergruppen. Bussi ses i 2. række, nr. 2 fra højre.
Foto: Odense Stadsarkiv*

sag og blev frikendt efter mere end en måned i fængsel. Han tilgav aldrig Aksel Larsen for dette stikkeri. Ernst Petersen var dog for involveret i modstandsarbejdet og flygtede kort efter med sin familie til Sverige.

Dannelsen af Walthergruppen

Den første kommunistiske modstandsgruppe blev dannet sommeren 1942. Lederen blev Kaj Hansen. Gruppen havde syv medlemmer. Den blev forløberen for Walthergruppen. Fra starten i 1942 til maj 1945 var i alt 40 personer en del af den kommunistiske modstandsgruppe. Dog aldrig mere end højst 12 mand på noget tidspunkt, men der var et stort svind! I maj 1943 blev Kaj Hansen arresteret. Sabotagegruppen blev omorganiseret. Den nye gruppe blev kaldt Walthergruppen. Navnet fik den af SOE-agenten Peter Carlsen. Han gav gruppens leder Erik Olsen dæknævnet "Walther." Peter Carlsen var kommet til Fyn for at organisere modstanden og begyndte i

løbet af sommeren at forsyne Walthergruppen med engelske våben og sprængstoffer. Den var stadig en kommunistisk gruppe. Walthergruppens leder Erik Olsen havde ry for at være anarkistisk, dristig og hensynsløs. Han var ikke så velorganiseret. Han kunne planlægge en aktion, men hvordan deltagerne skulle komme væk efterfølgende, var op til de implicerede. Men han var meget vellidt og respekteret af gruppen. Kort tid efter dannelsen blev Bussi og Kristian Hansen fra Odense Roklub tilknyttet gruppen. Kristian Hansen havde forskellige kaldenavne. Han blev kaldt Kristian Barber, fordi han var barber. Blandt vennerne var han dog kendt som "Charlie".

En barsk start

Oluf Valdemar Andersen var ansat på Odense Staalskibsværft. Den 18. september 1943 cyklede han til arbejdet på Odense havn. Klokken var 5 om morgenen. En tysk vagt

*Fangebillede fra Frøslev.
Kopi af billede fra Frøslevlejrens Museum*

råbte ham an. Han stod af cyklen og gik hen imod ham. Vagten troede, at han var ved at flygte og skød ham. Han døde senere på dagen. Walther reagerede med det samme. Næste aften blev en tysk underofficer, Karl Aesemann skudt i krydset i Mageløs. Det var den første likvidering på Fyn. Walthergruppen havde udført likvideringen. En enkelt mand var trådt frem og havde skudt Aesemann i hjertet. Drabet rystede både tyskerne og Odense. Der blev udlovet en dusør på 50.000 kroner, hvis man kunne pågribe gerningsmanden. Det danske politi satte en kæmpe efterforskning i gang. Drabet blev ikke opklaret. Faktisk fortalte Walther først i 1980, at det var hans gruppe, der stod bag drabet.

Generelt var Odense en by, hvor der var megen ballade i form af strejker og begyn-

dende sabotager. Det betød, at der kort efter drabet på Aesemann ankom 10 til 12 gestapoagenter fra Hamborg. De slog sig ned på Husmandsskolen i Tarup. Her opbyggede de hurtigt et net af danske meddelere – ja, de overtog faktisk mange af disse direkte fra politiet. Nu skulle modstandsbevægelsen for alvor bekæmpes – i særdeleshed den kommunistiske del.

Walthergruppens sabotageaktioner

Walthergruppen lavede rigtig mange sabotageaktioner – store sabotageaktioner. Fra 1944 målrettede man primært sabotagen mod bygningen af Beldringe Lufthavn. Dette var også efter engelsk ønske, da man ikke ønskede en lufthavn på Fyn, når deres bombemaskiner skulle kaste bomber over bl.a. Nordtyskland. Jeg vil ikke beskrive alle disse sabotageaktioner, men holde mig til nogle af dem, som min onkel Bussi deltog i. Der var de store sabotager og så de mindre. En af de mindre sabotager siger egentlig meget om Bussi. Han var modig på en lidt "fandenivoldsk" måde. Min fætter Ingolf fik historien fortalt af "Lille Jørgen", der var lærling i smedefirmaet. Her var der hver dag 1½ times frokostpause. Bussi og Jørgen cyklede ned til havnen. Her tog Bussi en maskinpistol frem og sagde til Jørgen: "Tag den. Hvis der kommer nogen – så skyd! Jeg kommer om lidt."

Så forsvandt Bussi ned i kanalen. Da han lidt senere kom løbende, råbte han: "Skynd dig væk." Kort tid efter sprang et mindre skib i luften. Da Ingolf spurgte sin far, om det var rigtigt, fik han det bekræftet. Man spillede ikke en god mulighed for at genere tyskerne. Bussi var involveret i flere sabotageaktioner mod havnens cementdampere. Cementen var vigtig for anlæggelsen af Beldringe flyveplads. Den 14. september 1943 var han med til at sprænge Forenede Automobilfabrikker i

Pjentedamsgade i luften. Det lå tæt på, hvor han boede. Det var en kæmpe eksplosion. Forinden havde han advaret blokken, hvor han boede, om at de skulle holde vinduerne åbne mellem kl. 21 og 22. Det reddede mange vinduer den aften!

*Walthergruppen sænkede bl.a. smørskibet M/S Hever. Kristian Hansen fik herefter tilnavnet "Hever" på grund af sabotagen.
Foto: Odense Stadsarkiv*

Flyverbilerne

Den 21. maj 1944 gjaldt det Autoparken på hjørnet af Kongensgade og Dronningensgade. Her holdt 19 lastbiler parkeret. De blev kaldt "flyverbilerne", fordi de transporterede arbejdere til og fra flypladsen i Beldringe. Der transporterendes også tørv. Aktionen krævede fem mand. Tre skulle holde vagt, mens to skulle placere bomberne under bilen. De var forbundet, så de ville sprænge i luften samtidigt. De blev opdaget af en sabotagevagt, så han blev holdt op med en pistol. Da bomberne var placeret, blev en 5 minutters sortkrudtlunte tændt. Sabotagevagten blev frigivet og løb væk så hurtigt, han kunne. De fem forsvandt i hver sin retning. Bilerne blev ødelagt, men ingen mennesker kom

noget til. Desværre gik det ikke sådan den 11. juni 1944. Her var det autofirmaet V. Holm Jensen, der skulle sprænges i luften. Det befandt sig på Vesterbro 39-45. Firmaet reparerede køretøjer for tyskerne. Gruppen havde delt sig i to. Den ene del på fire mand skulle skaffe en lastbil fra elektricitetsværket. De ringede så til elektricitetsværket om et brud på ledningsnettet i Østerled 27. Da lastbilen med to mand ankom, blev de holdt op. De fik at vide, at de skulle bruge lastbilen en time, derefter ville den blive parkeret et sikkert sted. De skulle også bruge mændenes kasketter. De blev bedt om at bevæge sig ned mod åen og holde sig i ro. Lastbilen ankom til V. Holm Jensen med 40 kg sprængstof. De kom uden problemer ind på fabrikken, hvor de andre fra gruppen var. De blev ikke mødt af vagter eller deres vagthunde. De troede ikke, der var vagter til stede. For en sikkerheds skyld affyrede de skud gennem ruderne, men der var ingen respons. Bomberne blev anbragt, og fabrikken blev forladt. Bombesprængningen forvoldte særdeles stor skade. Men desværre havde gruppen taget fejl. Der var to vagter i bygningen. Ove Ploug Kjeldsen og Rasmus Alfred Peter Nielsen blev begge dræbt.

Akkumulatoren

Den 16. juni 1944 gik sabotagen ud over Dansk Akkumulator- og Elektronikfabrik i Ørstedsgade. Fabrikken blev i det daglige bare kaldt "Akkumulatoren". Den leverede elektromotorer til tyskerne. Sprængningen fandt sted kl. 1.30 om natten. Fire fra Walthergruppen holdt to af fabrikkens sabotagevagter op med maskinpistoler. Kort efter afvæbnedes yderligere to vagter. Da dette var gjort, blev der signaleret med en lygte til en lastbil udenfor fabrikken. Der blev båret 40 kg sprængstof ind til fabrikken. Så blev der anbragt en 10-minutters indstillet sprængblyant. Sabotagevagterne fik besked på at gå i retning mod havnen. I alt var 10

Fotografi af Knudaaage Larsens maleri af Walthergruppen. Yderst til venstre Ivan Nielsen, som var min lærer på Odense Katedralskole. Nr. 3 fra venstre er Erik "Walther" Olsen og nr. 4 fra venstre Hugo Hansen, som forrådte Bussi.

Foto: Odense Stadsarkiv

mand fra gruppen involverede. De forlod fabrikken. Da de nåede Jarlsberg-tunnelen, lød den kraftige eksplosion. En vellykket aktion med stor skade på fabrikken og ingen var kommet til skade.

Canned Cream

Efteråret 1944 var Tyskland hårdt trængt i krigen. Tyskland var blevet et mangelvaresamfund. Ikke mindst på fødevarefronten. Mere end 90% af den danske landbrugsproduktion gik til Tyskland. Walthergruppen rettede nu sabotagen mod fødevarevirksomheder. Den 22. november 1944 stod Walthergruppen for en aktion mod fødevarevirksomheden Canned Cream i Kræmmergyden 6. Det skulle blive Bussis sidste aktion for gruppen. Han blev anholdt af Gestapo den 25. november. Mere derom senere. Det foregik "som sædvanligt". Sabotagevagterne og andre ansatte blev holdt op. Bomber blev anbragt. Fem styk i alt. De ansatte blev

beordret væk. Den første bombe sprang kl. 23.35 – den sidste kl. 0.10. Det betød store ødelæggelser. Bl.a. var stuen og 1. sal ikke længere adskilt. Kort efter gik det ud over andre fødevarevirksomheder bl.a. Odense Konserverfabrik på Middelfartvej.

Likvideringerne

Besættelsestidens likvideringer har i mange år været et tabuiseret emne. Nogle er stået frem – andre ikke. Peter Øvig Knudsen fik lettet på låget med sin bog "Efter Drabet". Her fortalte Kristian Hansen bl.a. om sin og Walthergruppens rolle i likvideringerne. Bendt Holmer, Walthergruppen har også gjort det i bogen "20.000 var prisen". Andreas Skov beskriver også flere af likvideringerne i sin bog "Fyn i krig". Jeg vil nævne enkelte af likvideringerne, men ikke gå i detaljer eller navngive deltagerne i likvideringen. Walthergruppen stod for 30 af de 33 likvideringer i Odense under besættelsen. Hvert medlem

fik valget, om de ville deltage i likvideringer eller ikke. Alle på nær en valgte at deltage. Han var til gengæld en fantastisk jernbansabotør. I alt deltog 16 medlemmer i de 30 likvideringer. Ofte var de flere om en likvidering. En person kunne fx skyde det udvalgte offer, mens en anden gav ham et nådeskud bag øret. Walthergruppen havde sin egen efterretningstjeneste kaldet "Støverne". De skulle støve stikkere op. Lederen var ansat på Odense Teater som regissør. Så hovedsædet for støverne var på loftet af teatret. De havde et forbilledligt samarbejde med ingeniør Hjort. Han var ansat på Telefonselskabet. Så han sørgede for, at de blev koblet på telefonlinjerne til Husmandsskolen – Gestapos hovedkvarter. Det var en sand guldgrube af oplysninger. Støverne sørgede for oplysninger om de stikkere, der skulle likvideres. Deres arbejde, adresse, udseende osv. Disse oplysninger fik den del af gruppen, der skulle stå for likvideringen. De vedtog endeligt, at personen skulle likvideres, hvem der skulle gøre det, hvordan og hvor det skulle gøres. I november 1943 ville man likvidere en far og søn. Faderen var ostehandler Thor Nielsen, der havde butik i Nørregade 52. Han var en kendt Gestapo-hjælper. To personer trængte ind i butikken den 3. november, da Thor Nielsen var ved at lukke. Han blev skudt med adskillige kugler, men overlevede. Hans søn var Holger Thor Nielsen, der var tolk for tyskerne på Husmandsskolen. Han var også berygtet for at deltage aktivt i torturen af personer under forhør. Den 20. november kl. 8 om morgenen ventede han på bussen på hjørnet af Jernbanegade og Østre Stationsvej. En mand kom forbi, trak en revolver frem og skød Holger Thor Nielsen. Han var død på stedet. En anden dansk nazist med forbindelser til Gestapo var assurandør Carl Max Klitgård. Han blev likvideret den 1. marts 1944. Han blev dræbt ud for Læssøegade 11 tæt på sit hjem, Istedgade 8 1. sal. Klitgaard

var kommet cyklende hjem. Han blev passeret af en anden cyklist, der affyrede flere skud mod ham. Det var kl. 17.45. Han afgik ved døden et døgn senere. Købmand Christian Krarup Knudsen på Dalumvej blev ligeledes dræbt af Walthergruppen. Denne likvidering kan man læse om i Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Årsskrift 2017. Kristian Hansen fortalte til Peter Øvig Knudsen, at det ikke er naturligt at dræbe et andet menneske. Det værste var en time før drabet. Her gik mange tanker og følelser gennem hovedet. Tanker og følelser der fulgte de involverede resten af livet. Umiddelbart efter krigen afslutning vedtog Walthergruppen at samle ind til de likvideredes børn. De var uskyldige ofre. De fik pengene via en socialmedarbejder.

En dramatisk befrielsesaktion

Den 12. juli 1944 blev fem medlemmer af Walthergruppen overrasket af Gestapo ved Geels Kro. Gunnar Carlo Nielsen blev dræbt. Erik Gjersing og Poul Arne Andresen blev hårdt såret og ført til Odense Sygehus under skarpt opsyn. Normann Grønlund Rasmussen blev såret i skulderen, men undslap. Hugo Hansen undslap også, men blev snuppet af tyskerne dagen efter. Han holdt ikke oplysninger tilbage, men fortalte alt hvad han vidste om Walthergruppens medlemmer. Det blev dyrt for gruppen! Erik Gjersing var for svag til at blive bragt til forhør på Husmandsskolen. Erik "Walther" Olsen planlagde en befrielsesaktion, der kun involverede få medlemmer. Fem medlemmer besøgte sygehuset i besøgstiden. Med skarpladte maskinpistoler stormede de ind på værelset, hvor Gjersing lå. Der var kun en vagt til stede. Han blev låst inde i et skab. Gjersing blev lagt over på en bære. Via en bagudgang fik de ham lempet ud i en ambulance. Han blev kørt til Gelsted. En læge konstaterede, at han skulle have et ben amputeret. Han blev forsynet med falske

papirer og kørt tilbage til sygehuset. Her stod en kirurg og sygeplejerske klar. De vidste, hvem han var. Efter en vellykket operation blev han indlagt på epidemisygehuset. Da han var rask nok, kom han til Sverige.

Taget til fange

Hugo Hansen havde afsløret gruppen. Også Bussi. Den 25. november 1944 blev han anholdt på sit værelse på Østergade 22. Han blev ført til forhør på Husmandsskolen. Han var igennem grusomme forhør, men holdt ud som aftalt, så gruppen kunne komme i sikkerhed. Derefter kom han til Frøslev. Han fik fangenummeret 141665. Her forsøgte han at flygte, men blev opdaget. Derfor måtte han kun arbejde indendørs. Den 5. februar 1945 kom han til KZ-lejren Dachau. Her blev han den 15. marts sendt videre til Neuengamme. Her opholdt han sig til den

27. april. Selvom de fik pakker fra Røde Kors, så var der sult i lejren. Hvis en fra stuen døde, sagde man ikke noget med det samme. Blev hans nummer råbt op, svarede en af de andre fra stuen. På den måde fik de den dødes ration. Når den døde begyndte at lugte, så sagde man det til tyskerne. Så beordrede tyskerne nogle fra stuen til at tage ham med og smide han i en grav. Bussi har også fortalt, at i en lejr på den anden side af hegnet var der polske fanger. De havde det værre end danskerne. Kunne de undvære en smule mad, så fik polakkerne det.

Kom hjem og blev skudt

Den 30. april begyndte hjemturen i De Hvide Busser. De skulle til Sverige, men det havde Bussi ikke tænkt sig. Han var fuldstændig afkræftet, men formåede at flygte sammen med to andre, da de nåede til Fredericia.

Befrielsesfest på Boulevardkroen for Tonny og Walthergrupperne i sommeren 1945. Bussi ses ved siden af harmonikaspilleren, og Hanne er nr. 3 fra højre i første række.

Foto: Odense Stadsarkiv

*Gamle modstandsmænd fra Walther og Tonny grupperne mødtes. Billedet er fra 1945
Fra højre ses Charlie, Bussi, Tonny, ukendt, "Store Peter" (boede på Torpvej).
Foto: Dalum-Hjallese Lokallarkiv*

Det lykkedes ham at komme med en båd over til Fyn. Herfra gik han hele vejen hjem til Odense. Han tog ophold hos sin søster i Tarup. Han fik hurtigt kontakt til Kristian Hansen. Den 5. maj blev fejret i Danmark. Også i Odense. Men den udviklede sig ikke fredeligt. Omkring Flakhaven og Eventyrhaven kom det til kamp mellem tyske soldater, deres danske sympatisører og modstandsfolk. Bussi var med i disse kampe. Der blev bl.a. skudt fra KFUM-bygningen, hvor det tyske luftvåben holdt til. Det var kugler herfra, der sårede Bussi. Han blev ramt af fire kugler. Når han fortalte om det, så sagde han, at det sagde lige som, hvis man slår med en ske ned i rødgrød: Bløp, bløp, bløp, bløp. Så hvirvlede han rundt i luften og lå der! Nogle kammerater fik ham bugseret over i Sankt Albani Kirke. Her var der nogle nonner, der tog sig af den sårede og fik ham bragt til Odense Sygehus. Senere grinede Bussi tit over, at han lå og svor og bandede i nonnernes

varetægt pga. de kraftige smerter. Lægen troede, at han var tysksindet og var ikke helt hjælpsom. Så kom Kristian Hansen ind på afdelingen. Han fortalte i kraftige vendinger, at Bussi lige var kommet fra Neuengamme og var faldet i kampen mod tyskerne. Det satte gang i sagerne. Inden han gik, gav han Bussi en skarpladt pistol. "Du er nødt til at bruge den, hvis tyskerne kommer!" Den lå han med under hele operationen. Han fik kun opereret to kugler ud. Den sidste var for tæt på et vitalt organ. Den fik han opereret ud i 1986 under en brokoperation. Lægen var imponeret over at kunne operere en kugle ud af en gammel modstandsmand.

Mødte Hanne

Umiddelbart efter krigen mødte Bussi min faster Hanne. Det blev et livslangt forhold. De blev gift i Dalum kirke. Der kom senere tre børn til verden. Bussi overtog sammen med sine brødre faderens smedefirma. Han

genoptog roningen. Han opnåede at blive nordisk mester i firer med styrmand. Han var mangeårig træner i Odense Roklub. I mere end 30 år boede han på Naurvænget 13. Bussi døde den 2. juni 2000. Han blev bisat i Dalum Kirke. Jeg vil lade et citat fra begravelsestalen afslutte artiklen: ”Der var i besættelsens år modige og helt almindelige mennesker, der uselvsk satte deres liv og helbred på spil for friheden – og for hvem en 5. maj blev en dyrekøbt dag. Mogens Greger Madsen var en af disse almindelige mennesker, der ikke kunne stå og se på passivt, men kæmpede aktivt for din og min frihed. For at vi frit kan hænge et Dannebrog op både 5. maj og 5. juni.”

Kilder

Til denne artikel har jeg interviewet min fætter Ingolf samt min kusine Vibeke. Jeg har gennemset mange videoklip fra besættelsestiden i Odense, der er tilgængelige på nettet fx ”Glade og dramatiske dage da Odense blev befriet efter 5 forbandede år.”

En version af artiklen med de skriftlige kildehenvisninger opbevares på lokalarkivet.

Ebbe Larsen er tidligere lærer på Dalumskolen og fagbogsforfatter samt medarbejder på lokalarkivet

*Walthergruppen fotograferet sidst i 1990'erne. Bussi er nr. 2 fra venstre.
Foto: Dalum-Hjallese Lokalarkiv*

Dalum Isenkram – en familievirksomhed 1953 – 2007

Af Lars Hagensen

Bygningen, der dannede rammen om Dalum Isenkram og dens indehavere fra 1953 til 2000, rummer i dag Dalum Apotek (oprettet 1938).

Foto: Lars Hagensen, 2020

Ejendommen på Dalumvej 34

Ejendommen på Dalumvej 34 kender de fleste nok. Her har Dalum Apotek siden 2000 haft til huse. Men tidligere rummede lokalerne i den røde murstensbygning en af Dalums velrenommerede og succesrige forretninger, Dalum Isenkram. Forretningen blev grundlagt tilbage i 1953 af isenkræmmer Poul Skov Hansen, der sammen med hustruen Else drev den frem til sin død i 1982. Derefter blev Dalum Isenkram overtaget og videreført af sønnen Ole Skov Hansen, på et tidspunkt som Dalum Isenkram IMERCO, men det kapitel af forretningens historie vender vi tilbage til. Vi skal nemlig først en tur indenom selve Odense by i slutningen af 1940'erne.

Hovedvejens Isenkram

I 1949 havde den 26-årige bankassistent Poul Skov Hansen taget en afgørende beslutning. Han havde længe gået rundt med en drøm om at blive selvstændig forretningsdrivende. Fra et sikkert bankjob i en sjællandsk bank med en månedsløn på 368 kroner, men hvor arbejdet mest bestod af revision af regnskaber, vendte Poul Skov Hansen tilbage til sin fødeø Fyn.¹ Her købte han sig til en begyndelse ind i et kompagniskab i Hovedvejens Isenkram, som lå dér, hvor Allégade og Absalonsgade mødes. I dag rummer bygningen en frisørforretning. Men efter nogen tid købte den unge virkelystne isenkræmmer sin kompagnon ud på grund af uenighed om den fremtidige drift og arbejdsfordelingen. Herefter var Skov

¹ Dalum-Hjallese Avis 20/3-1974

*Else Skov Hansen og en bydreng i familiens første Isenkram, som lå på hjørnet af Absalonsgade og Allégade.
Foto: Ukendt fotograf, ca. 1950*

Hansen eneejer af Hovedvejens Isenkram. Det var stadig i efterkrigsårene, og Poul Skov Hansen berettede senere, at det nærmest var ligegyldigt, hvad der stod på hylderne, alt kunne sælges: Gasovne, kulsplane, kedler.

Et nyt ”kompagniskab” indgås

I 1953 opstod imidlertid muligheden for i første omgang at leje bygningen på Dalumvej 34, som skulle huse forretningen Dalum Isenkram. Poul Skov Hansen havde, fortalte hans enke mange år senere, fået 5.000 kr. efter sin far ”og med dem kunne vi altså sætte en butik ”på benene”. Det var mange penge dengang.”² Poul skulle nu drive to forretninger sideløbende i henholdsvis Odense

Kommune og i den daværende Dalum Kommune. Arbejdsopgaverne inde i Allégade blev lagt i hænderne på den manufakturuddannede Else, medens Poul Skov Hansen selv primært lagde kræfterne ude i den nye forretning i Dalum.³ I september 1953 indgik Poul Skov Hansen imidlertid et nyt, om end lidt anderledes kompagniskab, da han og Else giftede sig. Nogle få år senere, i 1956, blev Hovedvejens Isenkram solgt, så ægteparret Skov Hansen nu kunne koncentrere sig om den lovende forretning på Dalumvej. I 1961 blev både forretningen og ejendommen, der over butikslokalerne rummede en lejlighed, erhvervet af Skov Hansen for 200.500 kr.

² Håndskrevet erindringsnotat af den 73-årige Else Hansen i familiens udklipsbog

³ Dalum-Hjallense Avis 20/3-1974

Ægteparret Else og Poul Skov Hansen på det tidspunkt, hvor de indrettede forretningen Dalum Isenkram på Dalumvej. Else var født Mose.

Foto: 1953. Privateje

Midtfynske rødder

Både Else og Poul havde deres rødder i det midtfynske. Poul Skov Hansen var født i 1923 i Søllested, hvor hans forældre drev en mindre gård. Poul var oprindeligt døbt Paul, men blev siden altid kaldt Poul.⁴ Da Poul var ét år gammel, døde hans biologiske far ved en tragisk ulykke på gården. Moren giftede sig efter en tid på ny, gården blev solgt, og hun og stedfaren bosatte sig i Dalum på Fruens Bøge Allé 2. Poul selv tog som ung en bankuddannelse i Sydfyens Diskontokasse i Fåborg. Det var på den tid, da der gik tog fra Odense til Fåborg via Nr. Broby. Ruten fik afgørende betydning for fremtiden. For her i Nr. Broby på gården Birkholm boede en ung gårdmandsdatter ved navn Else Mose. Hun var født i 1929 og var ved at uddanne sig som manufakturhandler. Først stod hun

i lære i fødebyen, siden var hun en periode i Roskilde i manufakturforretning. Ved et bal i forsamlingshuset hjemme i Nr. Broby havde Poul og Else truffet hinanden. Poul begyndte at komme en del på Birkholm. Efter endt uddannelse var han også en tid på Sjælland, hvor han arbejdede i et par banker. Men det stillesiddende arbejde var dog i længden ikke noget for den energiske fynbo, der fandt, at der måtte være mere sport i at drive en forretning end i at revidere regnskaber. Og som altid var der ikke langt fra tanke til handling. Else var også tilbage i Odense, hvor hun stod i den kendte damekonfektionsforretning P.C. Rasmussen i Vestergade 16, der senere blev til Magasin. I de første år boede det unge par hos Pouls forældre Niels og Dagny Skov Hansen på Fruens Bøge Allé. Else cyklede ind på arbejde i PC og Poul på sin budcykel

⁴ På et næringsbrev fra 27/1-1951 står det oprindelige dåbsnavn Paul dog

Et tidligt foto af en velassorteret Dalum Isenkram. I vinduet ses et udvalg af fad, tallerkener og andet til bordet. Blomstervandkander på øverste hylde. Da Ole Skov Hansen kiggede på billede, bemærkede han, at der ikke var så mange pynteting, men det har måske på det tidspunkt været en overflodig luksus. Foto: Ca. 1955. Privateje

ind til forretningen i Allégade. En budcykel var uundværlig, når der skulle bringes varer ud til kunderne. Senere kom muligheden for at flytte ind i lejligheden ovenover Dalum Isenkram.

Dalum Isenkram vokser

I begyndelsen var det en forholdsvis lille forretning på Dalumvej, og vareudvalget var ret beskedent. Der var desuden stadigvæk mangel på en del varer i de første årtier efter krigen. Men det ændrede sig efterhånden, og i forbindelse med overtagelsen af ejendommen i 1961 blev den første mindre udvidelse foretaget. Siden kom flere udvidelser til, i 1969 blev der føjet en større tilbygning til, så forretningen herefter fik et areal på 150 m² samt et kælderareal, der kunne bruges til udstilling. Den sidste udvidelse skete i 1989.

Altid du til ansatte og kunder

Den høflige tiltaleform med ”De” til kunderne var udbredt i de mange forretninger, som tegnede billedet af Dalumvej i 1950’erne og 1960’erne. Men nye tider og omgangsformer betød, at Handels- og Håndværkerforeningen Odense Syd i 1973 besluttede at indføre den mindre højtidelige dus-form hos de handlende. For mange af den ældre generation var det nok stadigvæk en tilvænning, men havde de handlet i Dalum Isenkram, så kendte de allerede til den nye tiltaleform. For den havde Else og Poul Skov Hansen praktiseret i alle årene. Det blev også noteret i den omtale, som Dalum-Hjallese Avis havde i marts 1974, da Dalum Isenkram fejrede sit 25-års jubilæum.

”Dus-formen ... har jeg altid brugt, både over for kunder og personale. Den giver mere personlig kontakt” blev Poul Skov Hansen citeret for at sige. At det var noget, der virkelig var blevet bemærket i Dalum, fremgår da også af en senere fødselsdagsomtale af Else Skov, hvor den nye tiltaleform fremhæves

som noget, der ”fortæller en del om den aktive dame” (1979).

Aktive i lokalsamfundet

Isenkræmmeren og hans hustru tog i alle årene aktivt del i det lokale foreningsliv og var begge kendte profiler i Dalum. Da Poul Skov Hansen i 1973 rundede de 50, var det især hans deltagelse i det lokale idrætsliv, der fik medieomtale. På det tidspunkt var Skov Hansen udover selv at være aktiv badmintonspiller også formand for badmintonafdelingen i Dalum-Hjallese Gymnastikforening (DHG) og foreningens repræsentant i Dalum Idrætsring. Han blev med tiden æresmedlem i DHG. Han var desuden aktiv i arbejdet med oprettelsen af Dalumhallen, der blev en realitet i 1967. I 1979 overtog han formandsposten i Dalumhallens bestyrelse efter den første formand, togfører Folmer Rasmussen. Også Else Hansen var en aktiv idrætsudøver, badminton var hendes foretrukne sportsgren. Dertil kom, at ægteparret var meget selskabelige og deltog i sociale arrangementer i det omfang, forretningen tillod det.

Else fortæller om de første år

Da Dalum Isenkram fejrede 50 år, blev den da 73-årige Else Hansen interviewet i Dalum-Hjallese Avis af journalist Hanne Kaarsted. Her gav Else et indtryk af arbejdsdagen og forretningen i de første år. ”Efter datidens forhold var den stor, og vi havde også besvær med at få fyldt hylderne op. Varemanglen efter krigsårene var enorm, og vi måtte være taknemmelige for det lidt, der blev tildelt os fra forskellige grossister. Blandt andet husker jeg, at det var repræsentanten fra Glud og Marstrand – der i øvrigt kom på cykel – som bestemte, hvor mange kaffekander eller emaljegryder vi kunne købe. Disse ting var der stor efterspørgsel på. Også gasovne og gasapparater blev der solgt mange af, for det var jo før, elkomfuret kom frem. Om aftenen

efter lukketid kørte Poul, min mand, ud med store ting som gasovne på bagagebæreren på sin cykel. Ellers havde vi et bybud, der kom hver eftermiddag og bragte varer ud, som det var meget normalt dengang. Vi fik lært folk at kende, for der blev handlet lokalt, og selv om vareudvalget var småt, så købte folk, hvad vi nu havde. Sådan var tiden, og det vidste alle.” Else, som på dette tidspunkt var flyttet fra Dalumvej 34 til en mindre lejlighed på Dalumvej 79, erindrede også den tid, da Dalum udgjorde en selvstændig kommune.

”Dalum var på det tidspunkt en selvstændig kommune med egen sognerådsformand og rådhus. Der var en vis hygge og sammenhold. Dalumvej var brolagt, og der var små haver foran hvert hus. I vores kælder var der et fyrrum med kul og koks, der blev fyldt i en stor kedel til opvarmning af huset, og et vaskerum med en gasgruekedel til kogning af tøj. Og så foregik vask ellers med knofedt og vaskebræt. Da vi åbnede, var det ikke engang normalt at eje et køleskab. Nej, vi fik en klump frossen is sat på hovedtrappen hver uge, som vi så selv bar op i vores isskab. Det fungerede rigtig godt. Et par dage.” I nogle erindringsnotater fortæller Else om dengang i 1950’erne, ”at tiderne var helt anderledes, ja det er en kendsgerning. Da vi blev gift i 1953, fik jeg f.eks. 50 kr. om ugen til husholdningen (og de slog til). Jeg tænker ofte på, hvor heldig min generation har været. Vi har, trods alt, egentlig kun haft opgangstider. Det må være 100 gange sværere at starte noget op i dag.”⁵

Upolitisk Liste, 1966

I 1970 blev Dalum Kommune i forbindelse med kommunesammenlægningen en del af Odense Kommune. Ved det sidste kommunevalg i Dalum Kommune i foråret 1966

kunne man finde isenkræmmer Poul Skov Hansen stående øverst som kandidat på en helt ny liste, som en kreds af borgere havde opstillet. Listens navn var Upolitisk Liste, Dalum. Foruden isenkræmmer Poul Skov Hansen bestod listen af førnævnte togfører Folmer Rasmussen samt en papirarbejder, en overassistent og to husmødre. Listen hyldede individualismen og var, fremgik det af en løbeseddel, ”opstået som et modtræk mod partidiktatur”. Måske havde man også den gamle sognekonge gennem 25 år (1937-62) P.M. Madsens ord i baghovedet. Det var ham, der havde sagt de bevingede ord: ”Når jeg går, så kan de indføre demokrati.”⁶

Det blev understreget, at kandidaterne ikke var bundet af afgivne løfter eller forudfattede meninger, men ved behandlingen af enhver sag selvstændigt kunne afgøre, hvad der var ”til gavn for Dalum kommune”. En ”personlig vurdering og stillingtagen” var Upolitisk Listes krav til medlemmerne af Dalum Sogneråd, og man vendte sig derfor måske ikke overraskende imod partipolitiske landsprogrammer eller gruppebeslutninger.

Ved valget den 8. marts 1966 fik Upolitisk Liste, Dalum 262 stemmer, dvs. 4%.⁷ Det var det samme, som Danmarks Kommunistiske Parti og Det Radikale Venstre havde kunnet mønstre tilsammen ved valget. Dalum Kommunes store partier var stadigvæk Socialdemokratiet med 45,5% (2991 stemmer) og Det Konservative Folkeparti med 33,1% (2176 stemmer). Poul Skov Hansen var ikke (u)politisk aktiv derefter.

Smil og ingen sure miner

På førstesalen i ejendommen Dalumvej 34, der var opført i 1953, var Else og Poul Skov Hansens privatbolig indrettet, og dermed var forretning og privatsfære tæt forbundet.

⁵ Håndskrevet erindringsnotat af den 73-årige Else Hansen i familiens udklipsbog

⁶ B54020 Odense Stadsrkiv <https://arkiv.dk/vis/1230991>

⁷ Ifølge valgprotokollen fordelt med 111 stemmer i Hjallese og 151 i Fruens Bøge. Dalum Lokalkravis

I vinduet ses 3 typer gasovne, hvoraf den med rude i har været en luksus model. Bemærk Nilfisk støvsugeren samt støvkoste på væggen og forskellige kagedåser på hylderne.

Foto: privateje

Dette vindue har et flot udvalg i kaffekander, både emaljerede og i stål. Engelske tekander og emaljerede gryder, samt sigter og grydeskeer.

Foto: privateje

Familien fik snart et par børn, Ole i 1959 og Lene i 1962. Lene, der i dag hedder Skov Vejsholt til efternavn, fortæller, at forældrenes forretning og de ansatte medarbejdere udgjorde en integreret del af opvæksten. ”Mor stod altid i forretningen bag disken, og vi havde som børn en stående ordre om, at der skulle være et smil på læberne, når vi gik gennem butikken. Kunderne skulle ikke møde sure miner. Vi blev indimellem involveret i forretningen som ved juletid, hvor det var vores opgave at stemme sindene ved at dele bolsjer og andet sødt ud til kunderne.” Ole husker også, at han jævnligt agerede bud for sin far. Der var i tidens løb ansat adskillige medarbejdere i Dalum Isenkram, men Sussi Thomsen, der stod i lære i Dalum Isenkram fra 1965-69, og siden blev forretningens førstedame, var den gennemgående person. Hun blev da også den primære hjælper, da situationen pludselig ændrede sig. Den 14. februar 1982 døde Poul Skov Hansen ganske uventet kun 58 år gammel.

Næste generation tager over

Else Hansen fortsatte som indehaver af Dalum Isenkram efter ægtefællens død, men gav ret snart udtryk for, at hun ønskede at afhænde forretningen. Det havde familien imidlertid svært ved at forlige sig med, ikke mindst fordi både Else, Lene og Ole Skov Hansen følte et stort ansvar over for det voksende antal personaler. Aftalen blev, at Lene afbrød sin uddannelse som dekoratør og begyndte i Dalum Isenkram sammen med sin mor og Sussi Thomsen. Men efter et års tid aftalte Lene og Ole, at nu skulle Ole overtage, mens Lene forfulgte en anden karriere. Ole, der på det tidspunkt var midt i tyverne, havde aldrig haft til hensigt at gå i forældrenes fodspor. Han var derimod gået hotel- og restaurationsvejen. Efter at være udlært på Restaurant Skoven i Fruens

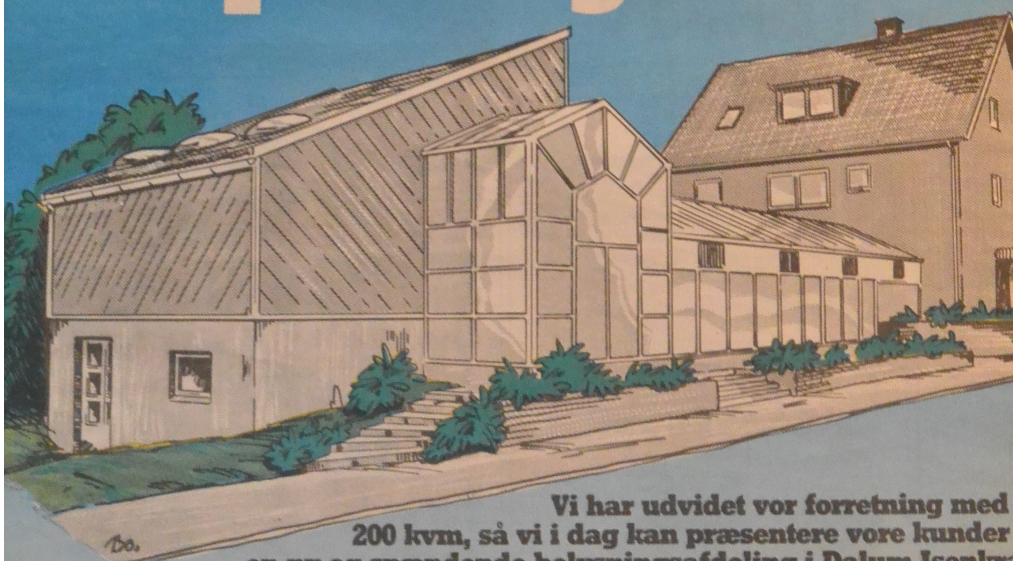
Bøge, havde Ole Skov Hansen arbejdet på bl.a. Hotel Hesselet i Nyborg, men var ansat som over tjener på Hotel Klinten i Fåborg, da Poul Skov Hansen døde. Detailhandlen kendte han til, men det var noget andet at skulle være forretningsindehaver med alt, hvad det indebar. Så Ole Skov Hansen stod først en tid i cheflære hos sin mor, inden han overtog Dalum Isenkram i 1985. Else Hansen fortsatte i mange år herefter med at hjælpe i forretningen.

Udvidelser og ombygninger i 1980'erne

I 1968 var butikken blevet udvidet, men selve forbutikken havde ikke ændret sig siden starten. I 1983 blev den ombygget, og forretningen blev ommøbleret, så værktøjsafdelingen, som mange forbandt med Dalum Isenkram, nu blev placeret i kælderen. Den kommende ejer, der blev interviewet i anledning af ombygningen, så optimistisk på fremtiden. Det selv om det var krisetider, hvorfor sortimentet da heller ikke var voldsomt stort, og desuden var der en voksende konkurrence på området. Selv var Ole Skov Hansen netop blevet indvalgt i Dalum Handelsforening, der var de lokale handlendes interesseorganisation. I 1984 lukkede Dalum Byggemarked imidlertid. Det gav Ole mod på at tage salget af værktøj op igen. Det betød et større varesortiment, og der blev ansat en særlig ekspedient til udelukkende at tage sig af værktøjsafdelingen.

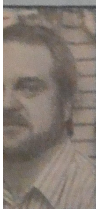
Da der sidst på året 1984 afholdtes Julemesse i Fyns Forum, som det endnu kun 2 år gamle OOC (Odense Congress Center) stadig kaldte sig efter det gamle Fyens Forum (nedrevet nogle år tidligere), var Dalum Isenkram at finde på handelsforeningens fællesstand. Ole Skov Hansen ville gerne slå et slag for det levende handelsliv i Odense SV og talte i den anledning om, at Dalum

nu ser dalum isenkram endnu lysere på tingene

Vi har udvidet vor forretning med
200 kvm, så vi i dag kan præsentere vore kunder
en ny og spændende belysningsafdeling i Dalum Isenkram

Lamper er i høj grad med til
give stemning, og understrege din personlige smag. Lad os råde og vejlede dig til rette

Hansen

Sussi Thomsen

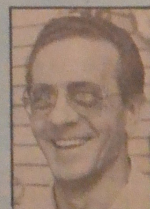
Kirsten
Blom Andersen

Else Skov Hansen

Karina W. Olsen

Jørgen Vestergård

Ulla Skov Hansen

**d dalum
isenkram**
Dalumvej 34 - 5250 Odense SV. Tlf. 66 13 28 83

3. Oktober
1989

Helsides annonce i lokalavisen den 3. oktober 1989 i anledning af udvidelsen af Dalum Isenkram.
Foto: Lars Hagensen

Dalum Isenkram på åbningsdagen i Dalum Centret i år 2000. Forretningen var nu blevet en del af kæden IMERCO. I døren ses Ole Skov Hansen sammen med forretningens førstedame gennem mange år Sussi Thomsen.

Foto: Privateje

kunne blive en form for City2 i Odense.⁸

I 1986 havde Dalum Isenkram 33 års fødselsdag, og forretningen havde 5 medarbejdere ansat. I sensommeren samme år blev lokalerne gennemgribende moderniseret. Der blev udvidet med endnu nogle m², så køkken- og kontoraktiviteterne blev henvist til kælderen. Den største ændring skete dog i 1989, hvor Dalum Isenkram blev udvidet med en tilbygning på 178 m² og den karakteristiske glasfacade, som endnu findes på nordsiden. Dermed voksede forretningen til godt 600 m². Hensigten med de mange nye m² og glasfacaden var primært at få et udstillingsareal. Nu var det ikke længere gasovne, emaljegryder og kaffekander, der stod stablede på hylderne, men en separatafdeling med moderne elektriske husholdningsartikler, gaveartikler og ikke mindst de nyeste lamper

og skærme i den særlige belysningsafdeling, som kunderne mødte. Man genåbnede derfor meget passende med en helsides annonce i Ugeavisen under sloganet "Nu ser Dalum Isenkram endnu lysere på tingene".⁹

En moderne blandet landhandel i 1990'erne

Den hårde konkurrence betød trods udvidelser og lokal succes, at Dalum Isenkram i begyndelsen af 1990'erne fandt det hensigtsmæssigt at blive en del af en indkøbsforretning og dermed sikre sig stordriftens fordele. Dalum Isenkram blev medlem af det landsdækkende indkøbssamarbejde Imerco, som siden 1928 havde tilgodeset isenkræmere. For kunderne betød medlemsskabet, at priserne ofte var fordelagtige, og at en vare kunne byttes over hele landet. Ole Skov

⁸ Dalum-Hjællese Avis 20. november 1984

⁹ (Ugeavisen 10/10-1989)

Hansen omtalte i 1991 forretningen som en moderne "blandet landhandel" med alt fra skruer og søm til havemøbler og kongelige porcelænsfigurer.

Dalum Handelsforening

I et par omgange blev Ole Skov Hansen formand for Dalum Handelsforening. I sin første formandsperiode var han med til at skaffe fælles fodslag omkring lukketiderne. På nær nogle ganske få forretningsindehavere lykkedes det i 1994 at blive enige om en fælles lukketid kl. 18 mandag til torsdag, fredag kl. 19 og kl. 13 om lørdagen. Derimod var der ikke enighed om åbningstiderne. Handelsforeningen havde sine problemer, og i maj 1997 var eneste punkt på dagsordenen på en ekstraordinær generalforsamling foreningens nedlæggelse. Det blev dog afværget, og den 25 år gamle handelsforening blev reddet på målstregen. Ole Skov Hansen satte sig endnu en gang i formandsstolen. Hovedformålet

med at opretholde handelsforeningen var, ifølge den nye formand, at foreningen var et lokalt talerør og en idebank for de lokale forretningsdrivende og kunderne. Forud for krisen var flere forretninger i området lukket.

Dalum Isenkram flytter i Dalumcentret i 2000

I 2000 valgte Ole Skov Hansen at sælge ejendommen på Dalumvej 34 til Dalum Apotek, der flyttede fra Faaborgvej. Det var ikke nogen nem beslutning. "Det var trods alt mit barndomshjem. Men beslutningen var rigtig. Jeg gjorde det, fordi jeg mente at kunne forøge min omsætning ved at placere forretningen på et sted med mere kundestrøm."¹⁰ Forretningen, der nu gik under navnet Dalum Isenkram IMERCO, flyttede til Dalumcentret fire numre længere nede ad Dalumvej. Det indebar et salgsareal på 340 m², medens lagerarealet kun var på 100 m². Else Hansen, der døde i 2017, var

*Søskendeparret Ole Skov Hansen og Lene Vejsholt, Dalum.
Foto: Lars Hagensen, 2020*

i de første år stadig aktiv i forretningen, det samme var førstedamen Sussi Thomsen, der i 2005 kunne fejre sit 40 års jubilæum. De sidste arbejdsår fungerede Sussi Thomsen både som ekspedient, indkøber og regnskabschef.

Dalum Isenkram sælges

I 2007 var en æra i forretningslivet i Dalum slut. Det var pludselig blevet moderne for kapitalfonde at opkøbe kæder. Forretningen blev solgt til Investeringselskabet M. Goldschmidt Capital A/S, som stadigvæk har Imerco i Dalumcentret. Ole Skov Hansen erkender, at han egentlig ikke var til sinds at sælge. Han havde en god lille forretning, som han udtrykker det.

”Men det var en flertalsbeslutning, og jeg kunne godt se, at jeg ikke havde en eneste

ud. Alt ville simpelthen blive mere bøvlet. Alle aftaler med leverandører måtte jeg selv klare. Al markedsføring, ja noget så simpelt som plastikposer med eget navn. Så jeg hoppede med på vognen og solgte. Efterfølgende købte jeg en fiskevogn og blev fiskehandler i Dalum. Resten er historie.”¹¹

Med til historien hører dog, at man kan få serveret mad og en skummende fadøl af Ole Skov Hansen, der i dag arbejder som tjener i Restaurant Grønttorvet på Sortebrødre Torv. Så Ole er nu vendt tilbage til sit oprindelige erhverv som tjener. Således er ringen på forunderlig vis sluttet.

Lars Hagensen er sognepræst ved Dalum Kirke og formand for Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Forening

chance for at overleve, hvis jeg meldte mig

¹¹ Interview med OSH i 2020

Foreningen siger tak til annoncørerne
for støtten til dette årsskrift
og til skolepraktikken på CVK på
Syddansk Erhvervsskole i Odense
for det flotte layout af
Maria Ophelia Tuemose

Dalum Dyrehandel

- Når dyr trives

Dalumvej 40B, 5250 Odense SV · 66 13 63 33 · www.dalumdyrehandel.dk

Niels Therkildsen

Rolf krakes Vej 29

Bolbro

5200 Odense V

Tlf. 66 16 90 73

Email: info@OdenseData.dk

Web: www.OdenseData.dk

Danskernes foretrukne bank 12 år i træk

Fordi vi er en anelse mere ansvarlige

Hos Arbejdernes Landsbank rådgiver vi
vores kunder ud fra vores sunde værdier.

SE MERE PÅ AL-BANK.DK

Vorreiser 2021, danskernes foretrukne bank. Den mest omfattende undersøgelse af tillidsniveauet med de danske banker.

Arbejdernes Landsbank

Dalumvej 52 | 5250 Odense SV | dalum@al-bank.dk

En ildsjæl – Svend Johansen

Af Helge Jørgensen (interview v. Lars Hagensen)

Barakken, hvor Svend Johansen voksede op, dengang Dalumvej, nu Demantsvej. Her ses Hans Lundtoft, en bror til Svend Johansens barndomskammerat Børge, foran Barakken omk. 1934.

Foto: Dalum-Hjallese Lokalarkiv

Helge Jørgensen på Dalum Møllervej er en af dem, der stadig med glæde husker Svend Johansen. Svend var en hjælpsom person og alt, hvad han arbejdede med, var til gavn for andre, fortæller Helge. Desværre er der ikke mange i dag, der husker ham og hans uegennyttige indsats i Dalum-Hjallese. I dette interview beretter Helge derfor lidt om en af de ildsjæle, der har virket i Dalum-Hjallese området, ekspeditionssekretær, sognerådsmedlem, amts- og byrådsmedlem mm. Svend Johansen (1925-1999).

Dilettant i brændeskuret

Vi sidder og snakker i Elisabeth og Helge Jørgensens hyggelige køkken i det gamle, hvide hus på Dalum Møllervej, som i øvrigt er en af områdets ældste veje. I dag er den noget am-

puteret på grund af udviklingen; tidligere gik den mellem Dalumvej og Faaborgvej. Helge selv er født i 1933 og har arbejdet som tømrer og hele sit liv været aktiv socialdemokrat. Den lokale historie optager ham meget, og han har leveret mange værdifulde arkivalier til lokalarkivet i tidens løb. Bl.a. gennem den lokale Socialdemokratiske Vælgerforening i Dalum lærte han Svend Johansen at kende. Svend var født ude i Brændekilde, fortæller Helge. Men da han var nået skolealderen, boede familien omme på Dalumvej 132, der nu er en del af den nuværende Demantsvej. Det var et gammelt hus, beklædt med brædder, og som blev kaldt Barakken. Det lå på hjørnet af Demantsvej og Iver Vindsvej. En anden kendt profil i Dalum og Svends gode ven Børge Lundtoft (1924-2012) boede

også i Barakken, hvor de spillede dilettant i brændeskuret for alle gadens børn. Svend havde selv et par halvbrødre.

Båndoptagelse i lokalarkivet

Foruden Helges personlige erindringer om Svend Johansen, så findes der på lokalarkivet et kasettebånd, hvor Svend Johansen i sin tid fortalte lidt om sig selv og sit liv. Helge har lyttet båndet igennem, så på den måde sidder Svend Johansen også lidt med der ved køkkenbordet.

Svend Johansen omk. 1970.

Foto: Bent Rasmussen/Dalum-Hjallese Lokalarkiv

Aktiv SDU'er og CB'er

Omkring 1940 var han blevet medlem af Socialdemokratisk Ungdom (DSU). Han blev snart formand for DSU-afdelingen i Dalum. I et tidligere årsskrift (2013) har Helge Jørgensen fortalt om, hvordan de unge DSU'er under krigen blev husvilde, da tyskerne smed dem ud fra deres faste mødested i forsamlingshuset på Solbakken. Men det betød samtidig, at tanken om et "Ung-

dommens Hus" modnedes, og efter krigen var Svend Johansen og Børge Lundtoft de ledende kræfter bag opførelsen af Tingløkkehus, der stod færdig i 1949. 14 år gammel havde Svend efter 7. klasse fået et job hos slagteren i Hjallese. Her kørte han ud med mælk, 70 timer om ugen. Under krigen var han kommet i Vagtværnet i Dalum-Hjallese, hvor han var indtil september 1944, hvor politiet blev taget af tyskerne. Men kort tid efter blev han ansat ved Dalum Rådhus som CB-vagt med vagt i fire timer og derefter fire timer ved telefonen. Efter krigen var Svend en overgang CB-vagt ved Østruplund. Senere blev han også CB-lejrchef ved Fyens Forum, hvor der på det tidspunkt var ca. 4000 flygtninge.

Dalum Sygekasse og Sogneråd

En kort overgang havde Svend Johansen arbejde på Dalum Papirfabrik, men i oktober 1946 blev han ansat på Dalum Sygekasse som kontormedhjælper. I 1954 blev han valgt ind som medlem af Dalum Sogneråd som kun 29-årig. Her sad han helt frem til kommunesammenlægningen i 1970 og derefter tillige nogle år i Odense Byråd (1970-74). Indtil 1954 fungerede han også som formand for Socialdemokratiet i Dalum. I marts 1959 blev Svend Johansen udnævnt til forretningsfører for Dalum Sygekasse i nært samarbejde med kassereren Ester Larsen, kaldet Ester Sygekasse. Her styrede de sammen Sygekassen indtil 1970, hvor den blev nedlagt i forbindelse med kommunesammenlægningen.

Den første kvindelige præst i Dalum

Også i Dalum Menighedsråd udøvede Svend Johansen sin borgerpligt. Det var i den periode, kirkens første kvindelige præst blev ansat. Der var seks kandidater til stillingen. I drøftelsen i rådet var der ikke enighed, men

Pastor Elisabeth Fabricius var blandt de første kvindelige præster i Danmark. Hun var ansat i Dalum fra 1959. I 1966 udnævntes hun som landets første kvindelige kirkebogsførende sognepræst til embedet i Vester Skerninge.
Foto: Odense Stadsarkiv

Svend spurgte så de øvrige, om de havde hørt ansøgerne selv. Det havde de ikke. Svend derimod havde gjort sig ulejligheden at tage ud for at høre alle ansøgerne, og han gik ind for Elisabeth Fabricius, der var hjælpepræst i Bregninge på Tåsinge. Han forlangte derefter en skriftlig afstemning, og Fabricius blev indstillet til stillingen. Hun fungerede først fra 1959 som kaldskapellan i sognet. I 1961 blev hun residerende kapellan, indtil hun i 1966 udnævntes til landets første kvindelige kirkebogsførende sognepræst til sognene Vester Skerninge og Ulbølle.

Fjernvarme og selvangivelser

Som medlem af Dalum Sogneråd var Svend Johansen meget aktiv. Han var bl.a. med til at etablere Dalum Fjernvarme og Dalum Kommunale Børnehave på hjørnet af Dalumgårds Allé og Dalumvej, begge tilbage i 1961, og han

var også med, da Dalumhallen blev bygget i midten af 1960'erne. Helge indledte vores samtale om Svend Johansen med at sige, at han var en meget hjælpsom person. Han nævner et karakteristisk eksempel. Før 1970 skulle alle jo udfylde selvangivelser. Det var ikke lige enkelt for alle. Svend Johansen kørte derfor ud til 30-40 ældre, som han kendte fra vælgerforeningen og udfyldte selvangivelser for dem i sin fritid. Han var selvlært, men havde sans for det med skrivelser, love og regler. Og så havde Svend også humor. En vits som tilskrives ham: "Når folk betaler skat på Rådhuset og er blevet klædt af, så skal vi have dem til at fortsætte ned i Badeanstalten under Rådhuset!" Og for dem, der måske ikke husker det, så rummede Rådhuset, det nuværende Dalum Bibliotek, i mange år en offentlig badeanstalt.

En stor brødkniv og gadebelysning

Sognerådsmedlemmer havde mange opgaver. Helge Jørgensen husker særligt en af dem i sin beretning om Svend Johansen. En dag i middagspausen, fortæller han, var Svend kørt op til Stenløsevej, hvor der havde boet en enlig mor, der nu var død. Der boede en lille pige på 7 år og nogle store knægte. Svend ville se, hvordan det gik med dem. Men da han kom ind, kom en af brødrene, som var et stort brød, med en stor brødkniv hen imod Svend. Han troede nok, at Svend ville tage søsteren med, og Svend selv troede, at han skulle dø.

En dag gik Svend Johansen til sognerådsformanden P.M. Madsen med et forslag, han havde tænkt over. "Vi betaler 5.000 kr. om året til gadelys. Skal vi ikke have gadelys til alle?" Madsen spurgte: "Hvad koster det?" Johansen: "50.000" Sognerådsformanden: "Vedtaget!" Dengang var bureaukratiet mindre eller også var der hurtigere fra tanke til handling.

Vagtøverst i Dalum-Hjallese 1944 ved Røde Hus. Øverst som nummer 2 fra højre står Svend Johansen. Forrest med blød hat ses sognerådsformand P.M. Madsen, som også omtales i artiklen. Manden yderst til venstre øverst er ligkistesnedker Henry Pedersen, som man kunne læse om i Årsskriftet fra 2018. Foto: G. Weisholt/Dalum-Hjallese Lokalarkiv

Fru proprietær Andersen får en buket og Dalum et rekreativ område

En særlig indsats, som vi alle den dag i dag kan glæde os over, øvede Svend Johansen i forbindelse med salget af Dalumgårds jordtiliggende. Det var omkring 1959-60, hvor proprietær Andersen på Dalumgård havde bestemt sig for at sælge alle omkringliggende arealer. Entreprenøren J.P. Koch, som man kan læse om i årsskriftet fra 2015, havde købt det område, hvor Birkedals Allé nu ligger. Dalum Kommune ville gerne købe resten, men proprietær Andersen havde aldrig været gode venner med sognerådsfolkene, fortæller Helge. Så da der skulle forhandles om købet, var det ikke sognerådsformanden P.M. Madsen, der skulle være den, der skulle formidle købet. Madsen sagde til Svend Johansen: "Nu skal du tage op og snakke med Andersen om købet". Svend havde lurt, at fru Andersen skulle fejre en rund fødselsdag

et par dage senere, så han tog en buket med. Fruen bød ham på kaffe, og da Andersen selv kom ind, spurgte han brysk: "Hvem er De?" Svend præsenterede sig: "Jeg er fra Sygekasen og kommer for at opkræve kontingent, og så er jeg medlem af sognerådet". "Dem kan jeg ikke li'", sagde Andersen. "Hvorfor kan du ikke li' mig?" spurgte Svend. "Jo, dig kan jeg godt li!", og siden blev det til mange møder, inden købet faldt i hak. Proprietær Andersen kunne godt finde på at ringe sent om aftenen om et møde her og nu. Til sidst endte det med et køb fra kommunens side af de mange hundrede tønder land. Proprietæren var alligevel nytænkende, for han forlangte, at de ca. ethundredeoghalvtreds tønder land beliggende ned mod Odense Å skulle forblive friareal, der ikke måtte bebygges. Det var fantastisk, siger Helge, for det er jo det område i dag, hvor der nu er boldbaner og hestefolde. Det hele blev skrevet under en sen aften, og alle var glade. Men Helge nævner, at der dog var et lille efterspil. For

Fjernvarmerør bliver gravet ned i Dalum 1960-61. Formanden for teknisk udvalg Dalum sogneråd, forretningsfører Svend Johansen, tager det første spadestik.

Foto: Ib A. Jensen/Dalum-Hjallse Lokalarkiv

et par dage senere blev Svend Johansen kaldt op til Dalumgård, og en dame var tilstede, som førte et meget ubehøvlet sprog. Hun sagde: "I har snydt Andersen". "Nej, vi har ikke snydt, alt er aftalt i fortrolighed. Men hvem er De?" spurgte Svend. "Jeg er landsretssagfører!" Så svarede Svend Johansen: "Jeg har aldrig hørt, at en så belæst person bruger sådan et sprog!" Så faldt damen ned, og aftalen stod ved magt. Det var et meget stort jordkøb. Foruden hele friarealet indbefattede det også de områder, hvor nu Heliosvænget, Dianavænget, Floravænget, Elmedals Allé

samt alle vænger ved Dalumgårds Allé ligger. Selve hovedbygningen på Dalumgård blev til rideskolen.

Ungdomsboliger og plejecentre

Da Svend Johansen var gået på pension, virkede han i en årrække i Menighedsplejen ved Diakonisser i Odense, der havde og stadig har som sit formål at drive plejehjem og plejecentre for ældre og svage fortrinvis i Odense Kommune. Han arbejdede nært sammen med en anden aktiv socialdemokrat i Dalum, buschauffør og byrådsmedlem

Det gav store overskrifter i Fyens Stiftstidende, da proprietær O. Andersen solgte Dalumgård med de 211 tdr. land jord til Dalum Kommune for 3,5 mio. kr. Kun 40 tdr. land måtte bebygges, resten skulle udlægges til grønne områder eller kulturelle formål. Fru Andersen, som Svend Johansen opvartede, er her fotograferet omk. 1961 i en af gårdens stuer.

Foto: Odense Stadsarkiv

Harald Jacobsen (1923-2006). Svend gjorde opmærksom på Det Gamle Plejehjem ude på Falen 33, hvor der var nogle meget små og umoderne lejligheder. Dem fik man solgt til Kristiansdals Boligforening, som indrettede ungdomsboliger. Salget gav 4 millioner, og A. P. Møllers Fond gav yderligere 3 millioner. Det førte til oprettelsen af to nye plejehjem i Odense, Provstegårdshjemmet (1974) og Munke Mose Plejecenter (1989).

Venlighed gavner

Til opførelsen af Munke Mose Plejecenter knytter der sig i øvrigt en lille historie, som ikke i den forstand har relation til vores område, men som siger noget væsentligt om artiklens hovedperson. Byggeriet indebar en del tung kørsel, hvilket havde medført fuge-skader på et nabohus. Arkitekten på byggeriet ønskede ikke at give erstatning til ejeren. Så overtog Svend Johansen sagen. Han fik en snak med ejeren af huset og lovede ham

erstatning. Manden svarede: ”Du er dog en flink mand. Jeg skal nok ordne skaderne selv. Men dig vil jeg give 100.000 kroner til plejhjemsbyggeriet!”

Husk på lokalarkivet

Privat var Svend Johansen gift med Nina. Ægteparret boede i mange år på Bergendals Allé 32, men flyttede senere til Rulkedalen 64. De fik aldrig nogle børn. Nina Johansen døde efter længere tids sygdom i 2007. I den forbindelse, mener Helge, gik der med den måde boet efterfølgende blev forvaltet på, mange værdifulde arkivalier om Dalum-Hjallese tabt. Det er så ærgerligt og trist. Så Helge kan kun opfordre til, at man både som efterladt eller bobestyrer er opmærksom på dette og gerne har det lokale arkiv i tankerne.

Helge Jørgensen har været tømrer og mangeårig formand for Socialdemokratisk Vælgerforening i Dalum

En spansk-inspireret modstandskvinde på Dalumvej

Af Lars Hagensen

Guapa er et spansk adjektiv. Det kan oversættes med noget i retning af smuk eller fager og bruges f.eks. jævnligt om en pige med udstråling. Guapa kaldte den danske billedhugger Gottfred Eickhoff (1902-82) således et af sine hovedværker, en skulptur af en ung, nøgen kvinde. Skulpturen blev støbt i bronze, og siden blev nogle eksemplarer af Guapa fremstillet og fandt plads rundt om i Danmark. At skulpturen således allerede i begyndelsen af 1950'erne blev erhvervet af Ny Carlsberg Glyptoteket og siden har haft sin faste plads i den udendørs skulpturpark vidner om, at der er tale om et kunstværk af en vis beskaffenhed. Men også i den fine skulptursamling i Øregårdsparken i Gentofte findes Guapa repræsenteret (erhvervet i 1956), og i Roskilde på Stændertorvet finder vi hende (erhvervet i 1984 af Roskilde Gymnasium). Og så står Eickhoffs Guapa også her i Dalum foran den gamle rådhusbygning, som rummer Områdebiblioteket i dag. I denne artikel skal vi følge Guapas vej ud til Dalum, for det var ikke hendes bestemmelse fra begyndelsen.

Nem at overse

Den kunstneriske perle har stået her på Dalumvej 95 på pladsen foran det gamle rådhus siden 1988. Har man et ærinde på biblioteket, eller sætter man sig en stund for at hvile på bænken, så får man nok øje på skulpturen, medens bilisterne suser forbi på den trafikerede Dalumvej og har opmærksomheden vendt andetsteds hen. Lidt genert og bly ser hun ud, som hun står der, derfor måske også nem at overse. At hun er endt i Dalum, skyldes nogle opmærksomme lokale beboere, der i sin tid fandt, at hun fortjente

en bedre skæbne end den lidt triste tilværelse, hun fristede. Men lad os begynde ved begyndelsen.

Kunstneren og krigen

Skulpturens ophavsmand Gottfred Eickhoff var egentlig begyndt som maler hos Harald Giersing, men valgte snart billedhuggerkunsten. Han hentede inspiration til sine værker fra mange af sine ophold og rejser i først og fremmest Europa i mellemkrigsårene. Med krigsudbruddet blev der sat en midlertidig stopper for disse rejser, og Eickhoff følte sig på mange måder i isolation, men alligevel skabte han et af sine hovedværker, Guapa, i disse trange år. Skulpturen tog nemlig form i 1942, midt under krigen og besættelsen. Navnet på skulpturen skal efter sigende være inspireret af en frihedssøgende partisankvinde i Ernest Hemmingways roman Hvem ringer klokkerne for. På en udstilling med Eickhoffs værker, som i 2016 fandt sted på Thorvaldsens Museum, stod der således i omtalen af Guapa: "Eickhoffs internationale udsyn kom stærkt til udtryk i denne skulptur, hvor han brugte opstanden imod fascismen i den spanske borgerkrig som billede på opstanden mod den tyske besættelse af Danmark. Kombinationen af dette udsyn og hans skulpturers stramme komposition og søgen mod det helt essentielle gjorde hans kunst vedkommende i datiden og nærværende i dag."

En god figur

Om den stramme komposition, der præger Guapa, skriver Eickhoff-specialist og kunsthistoriker Anne Hald: "En lille skitse fastlagde motivet: En stående kvindefigur

Siden 1988 har "Guapa", den danske billedhugger Gottfred Eickhoffs perle af en skulptur, stået foran det gamle rådhus i Dalum, der i dag er områdebibliotek.

Foto: Lars Hagensen, 2020

med bred fodstand, der som Roepigerne [et andet af kunstnerens hovedværker på torvet i Sakskøbing fra 1940] kan indskrives i et rektangulært rum. Armenes ligger tæt ned langs siden, og hænderne hviler på det øverste af benene. Armenes og benenes lige linjer, der går som i forlængelse af hinanden, understreger den stramme geometriske opbygning, som imidlertid blødgøres af hovedets lette bøjning. Som i mange af Eickhoffs statuariske figurer fastholdes her det statiske øjeblik, hvor bevægelsen går til hvile og transformeres til harmoni. Skulpturen får samtidig stationær forbindelse til den basis, der danner det fundament, Eickhoff fandt så vigtigt for figures jordforbindelse." I en af

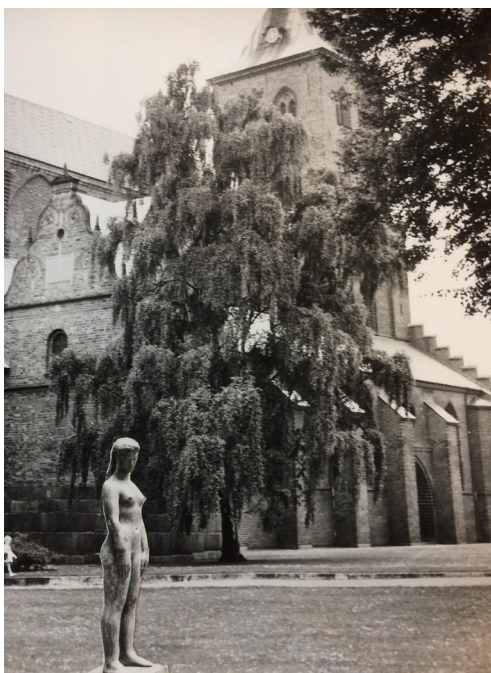
sine notesbøger skrev kunstneren den dobbelttydige sætning: "Jeg lever bare for at gøre en god figur". Måske må alle kunstnere gøre sig den slags overvejelser, men for Guapas vedkommende har Eickhoff helt konkret gjort en god figur.

Fra Danaë til Guapa

Da vi nu har fået opklaret baggrunden for skulpturens sære spanske navn og hørt dels om kunstnerens skjulte protest mod skulpturen mod fascismen og besættelse og om dens geometriske komposition, så vil vi prøve at følge dens kringlede vej til Dalum. I begyndelsen af 1960'erne hed borgmesteren i Odense Holger Larsen (borgmester 1958-73). Han var interesseret i at få god kunst til byen, og i 1963 havde man søgt Ny Carlsbergfondet om støtte til en nystøbning af kunstneren Gerhard Hennings figur Danaë. Den skulle, var planen, placeres ved østgavlen af Skt. Knuds Kirke. Ny Carlsberg bevilgede da også "indtil 19.000 kr." til projektets gennemførelse. Men i begyndelsen af 1964 modtog kommunaldirektør Hugo Mayntzhusen en bekymrende melding fra den anerkendte museumsinspektør Lars Rostrup Bøyesen på Statens Museum for Kunst. Bøyesen stillede sig skeptisk over for projektet, da udgifterne ved en nystøbning ville blive ganske omfattende, og desuden satte han spørgsmålstegn ved skulpturens kunstneriske værdi. Hans råd var derfor at anvende Carlsbergfondets donation på et andet kunstværk. I løbet af foråret 1964 fik man øje på en anden og mulig skulptur, som var med på en udstilling på Stiftsmuseet. Skulpturen var kvindeskikkelsen Guapa af Gottfred Eickhoff, der på det tidspunkt var blevet professor ved Kunstakademiet. På en forespørgsel havde Eickhoff tilkendegivet, at skulpturen kunne forblive lidt længere på Stiftsmuseet efter udstillingens afslutning.

*Fotomontage af Guapa i Munke Mose. Denne placering blev Guapas indtil 1988.
Fotomontage: Birthe Palle Jørgensen, Historiens Hus*

*Fotomontage af Guapa ved Skt. Knuds Kirke.
Montagen er lavet af pressefotograf Birte Palle Jørgensen (1923-2020), som boede i Hjallese
Fotomontage: Historiens Hus*

Afslag fra Ny Carlsbergfondet

Museumsinspektøren på Statens Museum for Kunst meddelte Holger Larsen, at han efter et møde med Fondets direktør fornemmede, at de tildelte midler ville kunne anvendes på den nye skulptur. Borgmesteren sendte derfor straks en ny ansøgning afsted. Larsen oplyste, at katalogprisen på Guapa var 40.000 kr., og at man havde drøftet 3 mulige placeringer i Odense. Den førnævnte ved domkirkens østgavl, desuden i det nye beboelseskvarter ved Kragssbjergskolen og endelig i Munke Mose. Ansøgningen var desuden vedlagt nogle fotomontager, som den kendte pressefotograf Birte Palle Jørgensen (1923-2020) i Hjallese havde lavet. Men selv en museumsinspektør kan fornemme forkert. Den 11. september 1964 meddelte Carlsbergfondets direktør, at bevillingen kun måtte anvendes til at redde Gerhard Hennings figur Danaë fra "ødelæggelse", da originalen var beskadiget af tidens tand.

*At Guapa står i Dalum i dag skyldes ikke mindst Bodil Mortensen og Helge Jørgensen.
Foto: Lars Hagensen, 2020*

*Ved juletid i 2005 fik Guapa for en kort stund lidt varmt nissetøj på.
Foto: Claus Berentzen, 2005*

Statens Kunstfond træder til

Nu lod hverken Holger Larsen eller Hugo Mayntzhausen sig slå ud af afslaget. Sidst i november 1964 ansøgte de om "tilskud fra Statens Kunstfond" til erhvervelse af Guapa. Prisen var uændret, og man søgte om "størst muligt tilskud". Desuden havde man nu bestemt sig for, at placeringen skulle være ved Kragssbjergskolen, der i ansøgningen beskrives som et kvarter, der savner kunstnerisk udsmykning. Kort efter meddelte Statens Kunstfond, at man bevilgede $\frac{3}{4}$ af beløbet, altså 30.000 kr. Allerede den 10. december mødtes borgmester Holger Larsen med professor Eickhoff på Rådhuset i Odense. Hvad der her blev talt om, findes der ingen notater om i sagsakterne, men i et brev fra Holger Larsen til Statens Kunstfond i januar 1965 får vi dog en formodning. Heri meddeles, at man har talt med kunstneren om en anden opstilling i parkanlægget Munke Mose nær byens centrum. Kunstneren har siden meldt tilbage, at den placering har han "været meget glad for". Kunstfonden ønskede ikke at blande sig i placeringen. Derimod bevilgede Odense Bys Kunstfond efterfølgende de resterende 10.000 kr. samt 2.500 kr. til soklen. Næsten præcis på 2-årsdagen for den første ansøgning var Guapa således klar til at blive opstillet i Munke Mose.

Guapa i Munke Mose

Her stod hun så indtil begyndelsen af 1988, stiltfærdig, sødmefuld, men uden at gøre væsen af sig. Og det er man nødt til, for ellers kommer der andre og mere imponante til. Kunstneren Hugo Liisbergs tonstunge De vilde Svaner var blevet hjemløs, da Kreditforeningens bygning skulle opføres, og området reguleres. Odense Bys Kunstfond udså sig Guapas placering til De vilde Svaner med begrundelsen, at hun faldt for meget ind i omgivelserne (!) og slet ikke kom til sin ret.

*I al slags vejr står hun der. Her har Guapa fået en imponerende 'snepels' på omkring juletid.
Foto: Dalum Bibliotek, 2008/09*

Derfor måtte en ikke særlig glad stadsgartner Per Glad pille statuen ned og lægge hende ud på Stadsgartnerens lagergård.

Guapa kommer til Dalum

I en artikel i Stiftstidende samme år opfordrede stadsgartneren imidlertid borgerne til at komme med nye placeringsforslag. Selv forestillede han sig et sted i centrum. Men han havde øjensynligt glemt, at Stiftstidende også havde læsere helt ude i forstaden Dalum. Her holdt en meget aktiv Socialdemokratisk Vælgerforening for Dalum-Hjallese til. Formanden dengang hed Helge Jørgensen, og foreningens sekretær var Bodil Mortensen. Helge Jørgensen læste stadsgartnerens opfordring, og da vælgerforeningen så det som en af sine fornemme opgaver at forskønne Dalum, forelagde formanden ideen om at få Guapa til Dalum i kulturudvalget. Her var der enighed

lige fra starten, husker Helge stadigvæk. Så han og Bodil Mortensen formulerede straks en ansøgning, som kunstfonden modtog i februar 1988. Den 1. juli samme år meddelte fondens formand Verner Dalskov, at man havde besluttet "at 'Guapa' indtil videre opstilles som af vælgerforeningen foreslået". Og der står hun så stadigvæk i dag, og mange håber nok, at kunstfonden har glemt sit lille "indtil videre". Som bibliotekets nuværende leder Karen Korntved udtrykker det: "Hun er jo blevet en del af bibliotekets DNA".

Skulpturernes omskiftelige tilværelse

Måske undrer en enkelt læser sig til sidst over, hvad der så hændte med Gerhard Hennings skulptur Danaë, som blev fravalgt til fordel for Guapa. Værket Danaë var kort fortalt blevet skænket af Ny Carlsbergfondet i 1928

og placeret i Munke Mose. Men vejrliget havde været temmelig hård ved den, og i 1959 var den blevet bragt i mere sikre omgivelser på Fyns Stiftsmuseum. Samme år, som Guapa flyttede til Munke Mose, skænkede Ny Carlsberg dog Odense en nystøbning af Danaë, som først fik sin plads i Eventyrhaven, men i 1984 flyttede til sin nuværende plads

i Kongens Have. Sådan har tilværelsen for skulpturer i Odense været så omskiftelig både før og nu.

Lars Hagensen er sognepræst ved Dalum Kirke og formand for Dalum-Hjallese Lokalhistoriske Forening

*Kunstneren Gerhard Hennings figur Danaë, som den ser ud i dag i en nystøbt udgave i Kongens Have.
Foto: Lars Hagensen, 2020*

Velvære starter med fødderne

- Individuel vejledning og behandling
- Fodanalyse og indlæg
- Tilskud til sko og indlæg efter serviceloven
- Helbredstillæg

Bestil tid!

Alle ydelser kræver
tids bestilling

CL-fodterapi.dk

Klinik for fodterapi
Lindevej 2 b
5250 Odense SV
Tlf. 66 12 69 99

Føddernes
Sundhedscenter
Fri parkering ved døren

Dalum Apotek oprettet 30-06-1938

Dalumvej 34, 5250 Odense SV

Tlf: 66 13 20 40

NYE BRILLER

- så kan du bare se...

Læs her om
service, garanti
og pleje

Velkommen hos
Hamm & Steinfeldt Optik

Dalumvej 43B, 5260 - 6617 7400

- blik for detaljerne

Estate Mortensen & Grill ApS - Dalum

Dalumvej 5

5250 Odense SV

Tlf.: 6614 5547

E-mail: 5250@estate.dk

A
D
V
O
K
A
T
F
Y
N

spørg din advokat

Claus Vogel

VOGEL
ADVOKATFIRMA

Dalumvej 18-20, Odense SV • 70 20 20 36

advofyn.dk

- Separation og skilsmisse
- Testamenter og ægtepagter
- Dødsboer
- Køb og salg af fast ejendom
- Personskade
- Erhvervsrådgivning
- Selskabsret og kontrakter

Arkivet vokser

Af Frans Bay

Arkivmedarbejderne Frans Bay og Ebbe Larsen i fuld gang med at bringe orden i de kostbare arkivalier. Foto: Erik Loll, 2020

Dalum-Hjallese Lokalarkivs formål er at indsamle, registrere, bevare og formidle historisk materiale fra indsamlingsområdet. Heldigvis er mange beboere opmærksomme på dette formål. Arkivalier i større og mindre mængde afleveres, og mængden af store og små arkivkasser forøges. Uheldigvis følger ingen udvidelsesmuligheder af lokaliteterne med.

Voksende pladsmangel

Da lokalarkivet åbnede igen i august 2020, måtte en drøftelse blandt leder og medarbejdere finde sted. Hvad gør vi ved den voksende pladsmangel? Denne blev yderligere aktualiseret ved, at nogle reoler og en mængde arkivkasser placeret i Dalum Biblioteks kælder skulle fjernes. Nye idéer måtte frem. Hvordan kunne 2 lokaler udnyttes mere optimalt? Det ene af 2 toiletter i forgangen var for længst

taget i brug og halvfylldt med meget forskelligt materiel placeret lidt tilfældigt. Lokalet bagest med alle arkivalierne var nærmest fyldt. Hylder til kommende arkivkasser var en mangelvare.

Er der penge på budgettet?

På biblioteket blev reolerne skilt ad, og sammen med de mange kasser indeholdende arkivalier fra Dalum Kommune blev det forskellige af flere omgange kørt til lokalarkivet. Et antal stålreoler blev købt ind – billigt! Vi havde hørt kassererens bemærkning i baggrunden: ”Har I spurgt, om der er penge på budgettet?” Reolen med de brede hylder fra biblioteket blev bygget op i lokalet med arkivalierne. En træreol blev flyttet til en anden væg i samme lokale. På den nu frie væg opsattes en ny reol. Ved endevæggen ind

mod Bøgedalsgruppens lokale blev placeret 2 nye reoler. Der er ikke megen plads til overs til "trafik".

Det lille hus udnyttes

I toiletrummet blev der opbygget et antal nye reoler, som lige kunne klemmes ind. Udstillingsstativer, et bord, stole og andet blev placeret, så det fyldte mindst muligt. Problemet er, at det er svært at komme til, men vigtigst at der kan være mest muligt. Nu var det ikke bare lige at sætte nogle reoler op. En masse kasser og bøger skulle flyttes rundt. Alle telefonbøger og vejvisere skulle flyttes fra det bageste lokale til toilettet. Det samme gjaldt de mange årgange af årsskriftet. En del af de store arkivkasser blev flyttet til de brede hylder i den nye reol fra biblioteket. Derudover måtte mange brede kasser placeres på de nyindkøbte reoler. Den frigjorte plads i de store skubbare reoler med mindre arkivkasser gør det muligt at placere kommende arkivkasser. Alle de ikke registrerede arkivalier blev flyttet til træreolen placeret

lige til højre for indgangen. De mange røde arkivkasser med dokumenter fra kommunen blev stablet i to rækker i et hjørne bag den brede reol. Her står de så, indtil der er frivillig arbejdskraft til overs, som kan registrere materialerne.

Malerisamlingen gjort synlig

Konklusionen må være, at selv om det er et overfyldt lokale, så er der skabt et bedre overblik over placeringen af arkivalierne. Samtidig med denne omflytning blev en række malerier og fotos, som var placeret rundt omkring, hængt op. Princippet for ophængningen var: Hvor var der en ledig vægplads? Enkelte billeder måtte fjernes og hænges et andet sted. Men alle kom op at hænge. Lad være med at eftersøge kunstmuseets ophængningsteknik! Lad os glæde os over, at alt kom på plads.

Frans Bay er tidligere lærer og skolebibliotekar på Hjalleseskolen og arkivmedarbejder

LAUST VVS & BLIK

Rosenvænget 25 . 5250 Odense SV
Tlf. 65 91 08 19/20 47 65 48
www.laustvvs.dk

KVALITETSGARANTI
FOR GODT HÅNDVÆRK

Man slipper aldrig væk!

Anmeldelse af Morten Hesseldahl

Thomas Kaarsted: "Steder tiden har glemt" **Spændingsroman, 369 sider, forlaget OLGA 2020**

Sig navnet "Fruens Bøge", og man tænker ikke umiddelbart på ildebrand, lig og sinistre personer. Jeg gør i hvert fald ikke. Jeg tænker på trygge rammer, lange søndage og et barndomskvarter, der bestod af ældre muremestervillaer og den bølge af parcelhuse, som i halvfjerdserne skyllede ud over de odenseanske forstæder og forårsagede et større sammenstød mellem det historiske og det nye. Der var det mere end 100-år gamle Carlslund under bøgen med æggekegler og bacon, og så var der Kypa på Dalumvej i noget, der nærmest var et slags indkøbscenter i miniformat, opført i beton og med festlige firmaflag foran.

Det er i dette grænseland mellem det, der var og det, der kom, at Thomas Kaarsted har valgt at spinde sin klassiske spændingsintrige i debutromanen "Steder tiden har glemt". Det sker med eminent stedfornemmelse og en sikker sans for brydningstiden, hvor Odense ligesom resten af Danmark blev moderne. I "Steder tiden har glemt" vandrer vi ad villaveje og gennem mørke udskænkingssteder 40 år tilbage til øjeblikket, hvor en lille dreng under mystiske omstændigheder forsvandt i Fyns Tivoli. En aldrig opklaret sag, som atter bliver aktuel, da der nu igen begynder at forsvinde børn i Odense. Det kalder den landskendte psykolog, Conor Becker på banen, og ikke alene må han trække på sin solide faglighed, han begiver sig også ud i et stygt følelsesmæssigt uvejr, idet drengen fra Tivoli var hans egen lillebror og dermed anledningen til det traume, der har ledsaget ham igennem livet. Vi følger opklaringen op ad Skovalléen og ned ad Å-stien, rundt i Dalum og ind på den lukkede Dyrskueplads, som viser sig ikke kun at være traditionsrig ramme om bredbager kvæg og flotte traktorer, men også om andre og meget mørkere gerninger. Kaarsted flytter med uindpakket

fryd rundt på brikkerne i sit fynske skakspil, og hvis man har haft blot den mindste berøring med Odense og jo ikke mindst Odense SV (som det meget omdiskuteret kom til at hedde på et tidspunkt), så hænger man på.

Det er mordgåde og opklaring og en rejse ad erindringens boulevarder, og det er alt sammen både charmerende og hyggeligt-uhyggeligt. Jeg er selv født og opvokset på Elisabeths Allé, mens professorsønnen Thomas boede på Rosenvænget nogle få hundrede meter derfra. Vi har gået på de samme skoler og delt det samme barndomsland, og nu er vi begge indtrådt i den eksklusive, men dog stadig større klub af romanskrivende forfattere fra Fruens Bøge. En klub man ikke igen kan melde sig ud af, hvis man først har meldt sig ind. Præcis som med ens barndomsland. Det kan man nok flytte væk fra, men det flytter aldrig væk fra én. Og så kan man jo lige så godt bruge det til at skrive litteratur. Det har Thomas Kaarsted gjort, og det har han gjort godt!

Morten Hesseldahl er forlagsredaktør på Gyldendal, krimiforfatter og opvokset i Dalum

Manden der ville bygge Danmark – En bog om Jens P. Koch

Anmeldelse af Jørgen Thomsen

John Rendboe: "Jens P. Koch. Manden der ville bygge Danmark" Biografi, 230 sider, forlaget HISTORIA 2020

Historikeren John Rendboe har for nylig udsendt sin bog om bygmester Jens P. Koch (P. for Preben!) og følger dermed op på de artikler, Frans Bay har skrevet dels her i årskriftet fra 2015, dels i Odensebogen 2018. Det er da også fuldkommen rimeligt, at Kochs betydning i det store parcelhusboom bliver undersøgt grundigt. Hans firma var aktivt fra grundlæggelsen i 1946 til konkursen i 1982, og perioden falder stort set sammen med den, som var karakteriseret af en af de største og hurtigste omflytninger i danmarkshistorien. Fra land til by og fra bykerner til forstæder. Det er heller ikke tilfældigt, at Dalum-Hjallese er et omdrejningspunkt i historien, for her byggede Koch sine første huse, her boede han i godt en halv snes år (i Kristiansdals Allé

112), her sad han i en periode i sognerådet for de konservative – selv om det hurtigt viste sig, at han bestemt ikke passede ind i partipolitik – og i Dalum-Hjallese byggede han gennem årene allerflest boliger. Efter bogen at dømme mindst 682 rækkehuse, 412 villaer, 10 gårdhuse, 52 tofamiliershuse og 123 lejligheder i etagebyggeri. Man kunne fristes til at sige: Tæl selv efter – for et Kochhus blev hurtigt et kvalitetsstempel, og for rigtig mange blev den lave udbetaling og de faste månedlige indbetalinger til firmaets kontor vejen ind på boligmarkedet og adgangsbilletten til drømmelandet, foden under eget bord. Et klart alternativ til boligforeningsbyggeri – og sådan var det også tænkt.

Der er mange problemer forbundet med at skrive om en mand, der stod for byggeriet af noget mere end 10.000 boliger. Der mangler et egentligt virksomhedsarkiv – men havde det eksisteret, kunne man let være druknet i det. Til gengæld findes der spredt over det meste af landet avisomtale i massevis, korrespondance med byggemyndigheder, stridigheder med politikere om udstykning osv. Og alene det gør det svært at få styr på. Men vi bliver ikke desto mindre hele tiden klogere på emnet. Med den nye bog får man først og fremmest mulighed for at se, hvor omfattende Kochs indsats var gennem mere end 30 år, og hvor spredt den også blev, både geografisk og i relation til boligtyper. Og nu kan det endeligt slås fast, at det første hus, Koch fik byggetilladelse til, var Rosenvænget 14. Tegningerne til huset, som man kan finde på weblager.dk, er fra 1. februar 1944, ansøgningen om byggetilladelsen fra den 31. maj samme år, og dagen efter kom

J. P. Koch solgte med sine byggerier på samme tid drømmen om en bedre boligstandard og foden under eget bord. Avisannonce fra 1956-57, da man byggede på Rasmindegårdens jord i Hjallese. Foto: Odense Stadsarkiv

tilladelsen! Præcis hvornår de første beboere flyttede ind, er svært at sige, men det var i hvert fald, før Koch blev selvstændig med eget firma i 1946. De to huse, der ellers har været i kikkerten som de første Kochhuse, er Kristiansdals Allé 3 og 5, hvor firmaet søgte om byggetilladelse i oktober 1946 – og da havde firmaet faktisk allerede fået tilladelse til at opføre de første 14 rækkehuse på Tousvej i Aarhus – med andre ord: Da Koch blev selvstændig, blev der hurtigt tænkt stort.

I John Rendboes bog kan det eksempelvis følges, hvordan Koch blev foregangsmand for vinterbyggeri, og hvordan han fik et forspring for andre, ikke mindst ved satsning på rækkehuse, tofamiliehuse og villaer bygget ”på samleband” til ukendte kunder. Fra omkring 1950 blev husene stort set bygget alene af firmaets egne håndværkere. Man ydede snart hjælp til udfyldelse af selvangivelser for huskøberne, og man var forud for sine konkurrenter med hensyn til markedsføring.

Til gengæld afliver John Rendboe med direktør Grønberg Christensen som kilde forestillingen om, at Koch solgte husene sammen med en bil i carporten (”Vi sælger huse, men vi sælger ikke blik i garagen”).

Den første og længste del af bogen er bygget kronologisk op og bygger ikke mindst på avisudklip og interviews, og detaljeringsgraden kan nogle gange føles enorm. Bagefter følger to mindre kapitler om Kochs værk og arven efter ham. Det kan, skriver forfatteren, være svært at få et overblik over Kochs samlede værker – ikke mindst den del, hvor hans firma byggede for andre, er det svært at trænge til bunds i, selv om flere eksempler er nævnt, i Dalum-Hjallese f.eks. fabriksbyggeri til Roulund. John Rendboe lægger heller ikke skjul på, at det vil være muligt at komme endnu længere, hvis man bruger væsentligt mere tid på at gennemgå Kochs produktion, så der er tale om en ærlig varedeklaration. Men alt i alt kan man give forfatteren ret i, at Jens P. Koch og hans medarbejdere byggede et stykke danmarkshistorie – og forfatteren lykkes ikke mindst med at sætte Kochs indsats ind i sammenhæng med udviklingen i efterkrigstiden. Kochs byggerier har præget Dalum-Hjallese, Tarup-Paarup og mange andre forstæder til større danske byer, hvor rækkehuse og villaer i stort omfang blev det foretrukne valg hos mange i opposition til store etagebyggerier (selv om Koch også forsøgte sig på det marked), og det er til stadighed værd at udforske og blive klogere på. Kochs filosofi om, at det var bedre at eje end at leje, fik han i den grad succes med i efterkrigstidens Danmark – også selv om han kuldsejlede fuldkommen, da han i 1968 forsøgte sig med dannelsen af Folkekapitalistisk Parti. Det blev – i modsætning til hans byggerier – en kortvarig fornøjelse.

Jørgen Thomsen er bl.a. laugsskriver og tidl. stadsarkivar i Odense

Dalum-Hjallese Lokalthistoriske Forenings bestyrelse

Formand:

Lars Hagensen

Carl Baggers Allé 67 5250 Odense SV

Tlf. 66 17 97 73

Mail: LHHA@km.dk

Næstformand:

Leif Stendahl

Mensalgårdvej 17 5260 Odense S

Tlf. 66 15 18 80

Mail: leifstendahl@gmail.com

Kasserer:

Henning Jespersen

Ellekærshaven 46 5250 Odense SV

Tlf. 66 17 44 37

Mail: rebo@stofanet.dk

Bestyrelsesmedlem:

Lise Søndergaard

Ligustervænget 2 5250 Odense SV

Tlf. 66 17 08 27

Mail: LSN@stofanet.dk

Bestyrelsesmedlem:

Per Jensen

Elmedals Allé 34 5250 Odense SV

Tlf. 40 28 09 68

Mail: perj@stofanet.dk

Dalum-Hjallese Lokalarkiv

Bøgedalvænget 4, 5250 Odense SV
dahjarkiv@stofanet.dk

Arkivleder:

Jytte Raun

Ahornvej 51, 5250 Odense SV

Mobil: 20 28 41 59

Mail: palleraun@mail.dk

Kasserer:

Bente Vinberg

Mobil: 21 75 35 40

Mail: vinberg@dsa-net.dk

Jette Bogh og Claus Berentzen

Tlf. 66 15 05 85

Mobil: 24 26 31 61

Mail: boghjette@gmail.com

Bodil Valsted

Mobil: 20 83 41 26

Mail: bodil@valsted.dk

Per Jensen

Tlf. 65 92 09 68

Mobil: 40 28 09 68

Mail: perj@stofanet.dk

Karin Grønning

Tlf. 24 40 08 33

Mail: krg@private.dk

Henrik Bjerregaard Jensen

Tlf. 40 36 86 19

Mail: hbj@hbjmail.dk

Bodil Fjendbo

Tlf. 97 47 28 95

Mobil: 31 34 80 66

Mail: fjendbo5260@gmail.com

Erik Loll

Tlf. 27 17 01 14

Mail: loll@email.dk

Marianne V. Hansen

Tlf. 26 87 11 42

Mail: 123mvh@gmail.com

Kirsten Eriksen

Tlf. 66 15 23 07

Mobil: 22 98 80 07

Mail: kir1935er@gmail.com

Frans Bay

Tlf. 65 96 21 31

Mobil: 40 42 45 30

Mail: frabay@mail.dk

Ebbe Larsen

Tlf. 25 53 35 91

Mail: ebbe_larsen@mail.tele.dk

Jørgen Skytte Andersen

Tlf. 22 62 62 76

Mail: joskand@outlook.com

Helle Vestergård Andreasen

Tlf. 22 38 34 10

Mail: andrease@mail.dk

